

NORGES HØYESTERETT

Den 22. mai 2019 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Webster, Falch og Bergh i

HR-2019-963-U, (sak nr. 19-058563STR-HRET), straffesak, anke over dom:

A (advokat John Christian Elden)

mot

Påtalemyndigheten

truffet slik

B E S L U T N I N G :

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens dom i en sak om sovevoldtekt. Spørsmålet er om anken skal tillates fremmet for Høyesterett, jf. straffeprosessloven § 323.
- (2) A ble 27. april 2018 tiltalt for overtredelse av straffeloven § 292 bokstav a, jf. § 291 bokstav b.
- (3) Senja tingrett avsa 23. oktober 2018 dom med slik domsslutning:
 - «1. A, født 00.00.1996, frifinnes.
 2. A, født 00.00.1996 dømmes til å betale oppreisningserstatning til B med til sammen kr. 150.000,-, med tillegg av lovens forsinkelsesrenter, jfr. forsinkelsesrenteloven § 3, regnet fra fjorten dager etter dommens forkynnelse og til betaling finner sted.
 3. A, født 00.00.1996 dømmes til å betale erstatning for økonomisk tap til B med til sammen kr. 8.550,-, med tillegg av lovens forsinkelsesrenter, jfr. forsinkelsesrenteloven § 3, regnet fra fjorten dager etter dommens forkynnelse og til betaling finner sted.
 4. Saksomkostninger idømmes ikke.»
- (4) Dommen ble avsagt under dissens, idet fagdommeren mente at A skulle domfelles. Videre mente en av meddommerne at oppreisningserstatning ikke skulle tilkjennes.
- (5) Både påtalemyndigheten og A anket til Hålogaland lagmannsrett. Anken fra påtalemyndigheten gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet. Anken fra A gjaldt det sivile kravet. Lagmannsretten avsa 18. mars 2019 dom med slik domsslutning:

- «1. **A, født 00.00.1996, dømmes for overtredelse av straffeloven (2005) § 292 bokstav a, jf. § 291 bokstav b til en straff av fengsel i 4 – fire – år.**
- 2. **A dømmes til å betale oppreisningserstatning til B med 150 000 – etthundreogfemtitten – kroner innen 2 – to – uker fra dommen forkynnes.**
- 3. **A dømmes til å betale erstatning for økonomisk tap til B med 8 550 – åttetusenfemhundreogfemti – kroner innen 2 – to – uker fra dommen forkynnes.**
- 4. **Saksomkostninger idømmes ikke.»**

- (6) Også her var det dissens, idet en meddommer mente at tiltalte skulle frifinnes, og at det heller ikke skulle tilkjennes oppreisningserstatning.
- (7) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder saksbehandlingen, lovanvendelsen under skyldspørsmålet, straffutmålingen og det sivile kravet. Det er i korte trekk gjort gjeldende:
- (8) Lagmannsrettens domsgrunner er mangelfulle når det gjelder spørsmålet om det var mulig å sove seg gjennom det angitte overgrep. Det er en feil ved lagmannsrettens saksbehandling at psykolog Pedersen ble avhørt som vitne. Det hun forklarte seg om, skulle i stedet ha vært tilbudt som sakkyndig bevisførsel. Retten skulle ha oppnevnt sakkyndig. Ettersom dette ikke ble gjort, var saken ikke tilstrekkelig opplyst, jf. straffeprosessloven § 294. Rettsgenetisk sakkyndig/spesialingeniør Johannessens forklaring for lagmannsretten gikk lenger enn hennes skriftlige erklæring. Det er en saksbehandlingsfeil at hun ikke sendte referat av sin muntlige forklaring til Den rettsmedisinske kommisjon (DRK), jf. straffeprosessloven § 147 andre ledd. Vilkårene for å avhøre de sakkyndige ved fjernavhør, jf. straffeprosessloven § 109 a, var ikke oppfylt. Lagmannsrettens saksbehandling utgjør en krenkelse av Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 1 og Grunnloven § 95. Det kan også reises spørsmål om påtalemyndighetens anke til lagmannsretten var rettidig. Ut fra rettens vurdering fremstår det usikkert om vilkårene «bevisstløs» eller av «andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen» er oppfylt. Straffen er for streng. Det er ikke lagt tilstrekkelig vekt på forhold hos tiltalte som tilsier lavere straff. Også vurderingen av det økonomiske kravet er for streng. Det gjøres gjeldende at lagmannsrettens dom må oppheves.
- (9) *Påtalemyndigheten* har tatt til motmæle. Det er ikke feil ved lagmannsrettens saksbehandling, herunder bevisførselen, som kan føre til opphevelse. Påtalemyndighetens anke til lagmannsretten var rettidig. Lagmannsrettens lovanvendelse er ikke feil og straffutmålingen er i samsvar med rettspraksis. Anken påstås nektet fremmet.
- (10) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at A ble frifunnet i tingretten, men domfelt i lagmannsretten. Han har derfor ankerett, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum. Dette innebærer at anken bare kan nektes fremmet dersom utvalget finner det «klart» at anken ikke vil føre frem. En eventuell beslutning om ikke å tillate anken fremmet skal være begrunnet, jf. straffeprosessloven § 323 andre ledd andre punktum.
- (11) Enkelte av saksbehandlingsfeilene er først påberopt i forsvarers støtteskriv 23. april 2019, som er tre uker etter at ankefristen utløp. Ankeutvalget finner at oversittelsen, etter omstendighetene, ikke bør legges tiltalte til last. Anken avvises derfor ikke for så vidt gjelder disse ankegrunner, jf. straffeprosessloven § 318 første ledd bokstav a. Utvalget peker også på at de aktuelle saksbehandlingsfeilene under enhver omstendighet må vurderes etter § 342 andre ledd nr. 3.

- (12) For så vidt gjelder anførselen om at lagmannsrettens *domsgrunner* er mangelfulle, bemerker ankeutvalget at i saker som har vært behandlet med meddomsrett, skal domsgrunnene angi «hovedpunktene i rettens bevisvurdering», jf. straffeprosessloven § 40 fjerde ledd. Ved frifinnelse i tingretten og domfellelse i lagmannsretten, må det gjøres nærmere rede for bevisvurderingen i tilknytning til de omstendigheter der lagmannsretten har konkludert annerledes enn tingretten, jf. HR-2018-2109-U avsnitt 12 med videre henvisninger.
- (13) Både tingretten og lagmannsretten fant det bevist at tiltalte og fornærmede hadde seksuell omgang i form av samleie, men tingretten frifant tiltalte fordi det ikke var bevist at samleiet ikke var frivillig. Av lagmannsrettens dom fremgår at den fant det bevist at fornærmede var ute av stand til å motsette seg samleiet fordi hun sov. Det er vist til at «fornærmede pleier å sove tungt, at hun hadde vært syk og sovet lite en periode før hendelsen, hadde stått opp kl. 06.00 på fredag, drukket noe alkohol og at hun sovnet ca. kl. 03.00 natt til lørdag. Dette førte til at hun ikke våknet av at hun ble kledd av og penetrert av tiltalte.» Til grunn for denne bevisvurderingen ligger blant annet fornærmedes forklaring, som lagmannsretten vurderte som troverdig.
- (14) Etter ankeutvalgets syn oppfyller begrunnelsen kravet i straffeprosessloven § 40 fjerde ledd. For øvrig vises det til Rt-2011-172 avsnitt 29, der det legges til grunn at en utilstrekkelig begrunnelse for bevisvurderingen sjelden vil være opphevelsesgrunn med mindre sentrale punkter blir «stående uforklart». Det er ikke tilfelle her.
- (15) Videre anfører tiltalte at det er en feil ved lagmannsrettens saksbehandling at *psykolog Pedersen* ble avhørt som vitne. Denne anførselen kan ikke føre frem. Det er ikke noe til hinder for at et vitne uttaler seg om sakkyndighetsspørsmål uten at vitnet oppnevnes som sakkyndig, se Andenæs, Norsk straffeprosess, 4. utgave, side 196. Pedersen, som hadde vært fornærmedes behandlende psykolog, var uaktuell som rettsoppnevnt sakkyndig, og også som sakkyndig oppnevnt av påtalemyndigheten, jf. straffeprosessloven §§ 142 og 148.
- (16) Den ankende part anfører videre at retten *skulle ha oppnevnt sakkyndig* og at mangelen på rettsoppnevnte sakkyndige har ført til at saken ikke er tilstrekkelig opplyst, jf. straffeprosessloven § 294.
- (17) Ankeutvalget bemerker at retten har ansvar for at saken blir fullstendig opplyst, jf. straffeprosessloven § 294. Unnlattelse av å sørge for nødvendig sakkyndig bistand vil kunne bli ansett som en saksbehandlingsfeil som fører til opphevelse, jf. Bjerke mfl., Straffeprosessloven, Kommentartutgave, 4. utgave, side 529 med videre henvisning til rettspraksis. Ankeutvalget kan imidlertid ikke se at det her innebar en saksbehandlingsfeil at lagmannsretten ikke oppnevnte sakkyndige. Lagmannsretten fikk forklaringer både fra overlege Midttun og rettsgenetisk sakkyndig/spesialingeniør Johannessen. De temaene disse skulle forklare seg om, var ikke av en slik karakter at den ene eller begge måtte være oppnevnt av retten for at saken skulle bli fullstendig opplyst. Det samme gjelder de temaer psykolog Pedersen skulle forklare seg om, som særlig var fornærmedes reaksjoner etter hendelsen.
- (18) Rettsgenetisk sakkyndig/spesialingeniør Johannessen ga før behandlingen i domstolene sakkyndig uttalelse til politiet, som ble behandlet av DRK. Forsvareren har gjort gjeldende som en saksbehandlingsfeil at Johannessen i lagmannsretten svarte på flere spørsmål enn de som er berørt i den sakkyndige uttalelsen – blant annet om nedbryting av sædceller i skjeden – *uten at svarene er forelagt DRK*, jf. straffeprosessloven § 147 andre ledd.

- (19) Denne anførselen fremmes til behandling i Høyesterett.
- (20) Tiltalte gjør videre gjeldende som en saksbehandlingsfeil at de sakkyndige vitnene Midttun og Johannessen ble *avhørt over telefon*, jf. straffeprosessloven § 109a første ledd.
- (21) Også denne anførselen fremmes til behandling i Høyesterett.
- (22) Tiltalte har også reist spørsmål om påtalemyndighetens anke til lagmannsretten var rettidig. Ankeutvalget viser til påtalemyndighetens skriv 24. april 2019 og finner at anken til lagmannsretten var rettidig, jf. straffeprosessloven § 310.
- (23) Det er videre anført at det ut fra lagmannsrettens domsgrunner er usikkert om vilkårene «bevisstløs» eller av «andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen» er oppfylt. Ankeutvalget er ikke enig i at domsgrunnene inneholder slike uklarheter og viser til redegjørelsen for lagmannsrettens bevisvurdering og bevisresultat ovenfor.
- (24) Tiltalte har også anket over lagmannsretts straffutmåling. A er dømt til fengsel i 4 år for voldtekt til samleie.
- (25) Normalstraffen for voldtekt til samleie er 4 år, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) side 229, Rt-2013-193 og Rt-2013-198. Lagmannsretten har kommet til at det ikke foreligger verken formildende eller skjerpene omstendigheter som gir grunn til å fravike normalstraffen. Det er ikke lagt vekt på den tilleggsbelastning det vil utgjøre for A at han risikerer å miste sikkerhetsklareringen og jobben i Forsvaret, jf. Rt-2013-193 avsnitt 30. Etter ankeutvalgets syn er det ikke noe åpenbart misforhold mellom det straffbare forhold og den utmålte straff, jf. straffeprosessloven § 344.
- (26) Ankeutvalget fremmer etter dette As anke over saksbehandlingen på to punkter: Spørsmålet om det var en feil at det sakkyndige vitnet Johannessens forklaring for lagmannsretten ikke ble nedtegnet og forelagt DRK, og spørsmålet om det var en feil at de sakkyndige vitnene Midttun og Johannessen forklarte seg på telefon. For øvrig finner ankeutvalget det klart at anken ikke vil føre frem. Ettersom ankeutvalget også finner at disse delene av anken heller ikke gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller at det av andre grunner er særlig viktig å få spørsmålene prøvd i Høyesterett, gis ikke samtykke til ankebehandling, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd andre punktum.
- (27) Ankeutvalget oppfatter anken slik at det også er anket over det sivile kravet. Samtykke til behandling av dette kravet i Høyesterett kan bare gis dersom anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett, jf. straffeprosessloven § 434 andre ledd, jf. § 323 første ledd. Samtykke gis ikke. Dersom anken over straffekravet fører frem, må imidlertid en eventuell opphevelse av lagmannsrettens dom også gis virkning for det sivile kravet, jf. HR-2017-548-U.
- (28) Avgjørelsen er enstemmig.

S L U T N I N G

Anken over straffekravet tillates fremmet til ankebehandling for så vidt gjelder spørsmål om det var en feil som skal tillegges virkning at det sakkyndige vitnet Johannessen ikke sendte referat av sin muntlige forklaring til Den rettsmedisinske kommisjon, og at de sakkyndige vitnene Midttun og Johannessen forklarte seg på telefon. For øvrig nektes anken over straffekravet fremmet. Det gis ikke samtykke til ny behandling i Høyesterett av sivile krav.

Ingvald Falch
(sign.)

Bergljot Webster
(sign.)

Espen Bergh
(sign.)